

**Läroarutbildningen
Examensarbete
Hösten 2004**

Fritidspedagogen och hjälplärarsyndromet

-en studie och en diskussion av fritidspedagogernas arbete i skolan

**Handledare:
Carola Aili**

**Författare:
Helen Juntti
Anna Karlsson**

Fritidspedagogen och hjälplärarsyndromet

-en studie och en diskussion av fritidspedagogernas arbete i skolan

Abstract

När fritidspedagogen kom in i skolan blev det enligt tidigare forskning i hög grad på lärarnas villkor. Fritidspedagogerna pekades ut som hjälplärare. Hur är det idag, tio år senare? I denna uppsats presenteras en observationsstudie av två fritidspedagogers arbete i skolan. Det visar sig att arbetsinnehållet varierar mycket. Det visar sig också att de studerade fritidspedagogerna bland annat är hjälplärare. Men om detta ska förstås som bra eller dåligt är inte givet. Därför problematiseras också vår förståelse för fritidspedagogernas arbete i skolan i den avslutande diskussionen.

Ämnesord: fritidspedagoger, arbetsuppgifter, samarbete, hjälplärare, samverkan, skola och fritidshem

Förord

Orsaken till att vi valde att fördjupa oss i fritidspedagogens yrkesroll beror på att vi under våra VFU:er (verksamhetsförlagd utbildning) har upptäckt att de har olika uppgifter på olika skolor. Det vi har insett är att fritidspedagoger för det mesta arbetar i det tysta med

eleverna och att de sällan kan visa upp vad de arbetat med och som utomstående kan man då inte sätta fingret på vad de egentligen gör. Därför ville vi som blivande pedagoger göra klart för oss själva men även för andra vilken roll fritidspedagogen spelar för skolan idag.

Här med vill vi tacka de fritidspedagoger som var vänliga och ställa upp i vår undersökning. De gick med på att vi följde dem under en veckas tid. Utan dem hade vi inte kunnat göra våra observationer. Vi vill även tacka vår handledare Carola Aili för att hon ställt upp med både tid och förslag på hur vi skulle lägga upp den här uppsatsen.

Innehåll

Förord

Innehåll

1. Inledning och bakgrund.....	5
1.1 Syfte.....	5
2. Litteraturgenomgång.....	6
2.1 Flytten in i skolan	6
2.2 Kritik mot förändringarna.....	7
2.3 Fritidspedagogernas arbetsuppgifter i skolan.....	9
2.4 Sammanfattning av tidigare forskning i ämnet	13
3. Problemprecisering.....	14
4. Teoretiskt perspektiv och metodologiska överväganden.....	14
4.1 De kvalitativa metoderna.....	15
4.2 Etiska övervägande.....	18
5. Tillämpning	18
6. Genomförande av observationerna.....	19
6.1 Bakgrund till fritidspedagog 1	20
6.1.1.1 Observation av fritidspedagog 1.....	20
6.1.1.2 Observation av fritidspedagog 1- dag två.....	22
6.2 Bakgrund till fritidspedagog 2.....	23
6.2.1.1 Observation av fritidspedagog 2.....	23
7. Resultat.....	24
7.1 Hjälp lärare	25
7.2 Social träning.....	26
7.3 Ansvar för samverkan med socialförvaltningen.....	27
7.4 Undervisning	28
8. Diskussion	31
8.1 Förslag till fortsatt forskning	35
9. Sammanfattning	35
Källförteckning.....	37

1. Inledning och bakgrund

Fritidspedagog är ett yrke som kännetecknas av att det har förändrats väldigt mycket under de senaste årtionden. Förändringarna har bl.a. inneburit att fritidspedagogen också har skolan som arbetsplats. Direktiven för vad de ska göra i skolan är dock otydliga. Det betyder att det inte finns givna arbetsuppgifter för fritidspedagogerna. Det blir mycket upp till varje skola att avgöra och risken är stor att arbetet i hög grad formas i förhandlingar mellan enskilda fritidspedagoger och lärare. Vi vill genom vår uppsats visa på vilka arbetsuppgifter som fritidspedagogerna kan ha i skolan idag. Vi vill också belysa några av de villkor som formar fritidspedagogernas arbete i skolan.

Vår bakgrund är att vi under tre och halvt år har läst på lärarutbildningen. Vi har dock läst olika inriktningar. Den ena av oss har läst inriktningen fritid och skola och den andra har läst till lärare med inriktning mot de yngre barnen. Detta innebär att vi har en som mycket erfarenhet av fritidspedagogyrket och den andra har sina erfarenheter från skolan. I den här uppsatsen finns det därför synsätt från både skolan och fritidshemmet.

1.1 Syfte

Syftet med vårt arbete är att beskriva vad en fritidspedagog kan göra i skolan idag.

Det vi vill med vårt arbete är att belysa och diskutera de arbetsuppgifter som fritidspedagoger kan ha i skolan idag.

2. Litteraturgenomgång

2.1 Flytten in i skolan

Att fritidspedagogernas arbetsuppgifter i skolan inte är tillräckligt tydliga beror på att själva yrket är ungt, men också att flytten in i skolan skedde så sent som på 1990-talet (Torstenson- Ed & Johansson, 2000). Flytten innebar förändringar både när det gäller själva verksamheten, men också då det gäller vem som är deras huvudmän och själva styrdokumentet. Eftersom fritidspedagogerna nu lyder under Lpo 94 under den tiden som de arbetar i skolan.

De två argument som lyftes fram för att motivera flytten var att personalen inom skolan skulle få ett helhetsperspektiv på barns lärande och deras utveckling. Genom att eleverna nu fanns inom samma väggar hela dagen, samt att även personalen gjorde det, kunde de få ett utbyte av varandras kunskaper om barnen. Den största och andra orsaken till att flytten genomfördes var ekonomiska (Torstenson- Ed & Johansson, 2000). För genom att fritidsverksamheten flyttades in i skolan kunde man spara in både genom att det blev mindre kostnader för lokaler, samt att det kom in flera resurser i skolan (Torstenson- Ed & Johansson, 2000). Under 1990-talet drabbades skolan av besparingar. Fritidspedagogernas flytt in i skolan utgjorde en sådan besparing genom att kommunerna nu fick färre lokaler som skulle tas om hand.

Förändringen medförde att fritidspedagogen nu kunde ha två arbetsplatser, en på skolan och en på fritids. Det tycktes också innebära att de fick dubbla yrkesroller. Problematiken med att fritidspedagogerna nu har fått en dubbel yrkesroll, går det att läsa om i boken *"Fritidspedagogen möter skolan- en vidgad yrkesroll"* (Lindborg & Nilsson, 1997). Under skoldagen skall de arbeta på ett sätt som innebär att man ska styra och kontrollera barnen, på eftermiddagarna skall de vara den som inspirerar och utvecklar barnens egna intressen. De ska dessutom vara den personen som barnen kan lita och känna sig trygga hos. En del anser att det är positivt att få komma in i skolans värld där kan de se resultat på det de gör på ett annat sätt än vad de har kunnat se tidigare. Eftersom fritidspedagogen är den som ser barnen under en stor del av dagen tänker man sig att de lära känna dem och att fritidspedagogen utifrån detta kan ge barnen stöd i det sociala samspelet.

Flytten in i skolan medförde också att fritidspedagoger och lärare skulle samarbeta med varandra. Socialstyrelsens skriver i *"Pedagogiskt program för fritidshem"* (1988) att en av förutsättningarna till att samarbetet skall fungera är att de inblandade måste få är tid till att träffas.

Tidigare forskning har visat att genom fritidspedagogerna har trätt in i skolans värld kan man i viss mån också visa på att det lett till ett förändrat uppdrag och det har delvis förändrat deras arbetsinnehåll. Samtidigt säger forskningen väldigt lite om det vardagliga arbetet som fritidspedagoger gör. Vad gör fritidspedagogen innan undervisningen börjar på måndagsmorgonen, vad gör fritidspedagoger i undervisningen o.s.v.

2.2 Kritik mot förändringarna

Genom att fritidspedagogerna har flyttat in i skolan har det skapats en debatt som till största del varit negativ. Vi redovisar kort kritiken nedan och diskuterar sedan om det är möjligt att se på förändringen på ett annat positivare sätt.

Calander skriver i sin avhandling att fritidspedagogerna har gått från att vara fritidens pedagoger till att bli hjälplärare (Calander, 1999). Detta kan man även läsa om i boken *"Fritidshemmet i forskning och förändring"* (Torstenson- Ed & Johansson, 2000). Författarna till den menar att orsakerna till det är;

....starkare klassifikation i kraft av längre tradition, obligatorium, läroplan, timplan och högre status i samhället, vilket gör att skolan sätter ramarna och att lärarna utnämns till vinnarna i mötet. Fritidshemspersonalen blir stödtrupper och hjälplärare till lärarna..... (Torstensson & Johansson, 2000, s 77).

Calander (1999) är kritisk till flytten in i skolan, därför att fritidspedagogerna nu blivit en extraresurs för skolan och har därmed förlorat sitt eget självständiga uppdrag som är sammankopplat med fritidshemmen. Fritidspedagogerna har två olika verksamheter som de ska vara ansvariga för, dels den som de ska bedriva under barnens fritid och dels den som de ska bedriva i skolan. Flytten in till skolan har lett till att den roll som fritidspedagogen har i skolan blivit mer och mer skolaktig (Calander, 1999).

Även många lärare kan oroas för att det bara är fritidspedagogerna som får hålla i de "roliga" ämnen i skolan som slöjd, bild och musik medan det är lärarna som får ta de teoretiska ämnena. Fritidspedagogerna arbetsuppgifter har i skolan förändrats och blivit mer skolaktiga medan lärarens roll inte har förändrats speciellt mycket. Det kan man se genom att titta på vem som kan vikariera för vem. Det händer sällan eller nästan aldrig att en lärare går in och vikarierar på fritids medan fritidspedagoger ofta får ta över lektioner om en lärare är borta (Calander, 1999). Vi förstår vad Calander menar med detta, vi anser också att det handlar om ett bristande intresse från lärarna. Samtidigt som det finns en annan problematik i detta, genom att om de går in och vikarierar på fritids så får lärarna för många lektionstimmar. Om de nu skulle gå in och vikarierar så innebär det att de arbetar för många timmar och då skulle problemet bli vem som ska gå in och ta deras klass när timmarna är slut. Det är inte bara Calander som tar upp denna problematik, utan även Skolverket (2003) som gör det i sin rapport. Att samverkan mellan lärare och fritidspedagoger sker i en riktning, det är bara fritidspedagogerna som går in i skolan och inte tvärtom. Detta leder till att fritidspedagogerna inte hinner med att planera sin egen verksamhet och att de är trötta, när det är dags för dem att ta hand om deras egen pedagogiska verksamhet. Söderlund (2000) skriver om att det är mest fritidspedagogens roll i skolan som blivit större, och deras arbetsuppgifter i skolan gör att de inte hinner med sina arbetsuppgifter på fritids.

Att det har blivit som det är idag finns det många orsaker till menar Calander, de orsaker han framhåller i sin avhandling "*Från fritidens pedagog till hjälplärare*" (1999) är att år 1977 då det var en högskolereform, som innebar att fritidspedagogyrket blev ett läraryrke. Trots att det är snart 30 år sen fritidspedagog blev ett läraryrke anser vi som författare att det inte är förrän nu som yrket börjat synas. Då genom att de nu arbetar inne i skolan och att alla som läser på lärarutbildningen nu läser till lärare. Genom att de nu arbetar inne i skolan har även lärarna fått en insikt i vad de arbetar med. Utvecklingen har gått vidare, idag befinner sig fritidspedagoger i skolans lokaler hela dagarna. De blir klivna genom att de halva dagarna ska koncentrera sig på omsorg och fritid, medan de den andra halvan ska arbeta med ett målinriktat lärande jfr (Calander, 1999).

Calander (1999) ger bilden av att hjälplärare är något negativt, måste det betraktas som negativt? Genom att fritidspedagogerna flyttade in i skolan finns det idag flera utbildade vuxna i skolan och det ser vi som något positivt, att det finns två stycken i klassrummet som kan hjälpa och stödja varandra. Därför kan vi inte hålla med Calander när han ser det som något negativt. Vi kan dock känna att ordet hjälplärare har en negativ klang.

2.3 Fritidspedagogens arbetsuppgifter i skolan

Vi skall nedan redovisa vad vi vet om fritidspedagogerna och deras arbetsuppgifter samt hur deras samarbete med lärarna påverkar deras arbetsuppgifter i skolan. Vi börjar med att redovisa vad styrdokumentet säger och hur fritidspedagogernas fackliga organisation, Lärarförbundet, säger om vad fritidspedagoger ska/bör arbeta med och sedan presenteras tidigare forskningen om fritidspedagogernas arbete. Avslutningsvis redovisar vi en undersökning av Lärarförbundet där fritidspedagoger själva kommer till tals om sina arbetsuppgifter.

I sin avhandling har Calander (1999) forskat i vad som sker i mötet mellan lärare och fritidspedagoger. Han har suttit med vid planeringsmöten och följt hur olika arbetsuppgifter har fördelats. Det han har kommit fram till är att det är lärarna som planerar vad de ska arbeta med i klassen och eftersom de redan i stort sett har planerat klart allting, får fritidspedagogerna väldigt svårt att vara med och planera de lektioner som de ska genomföra. Orsakerna till att lärarna planerar själva anser vi vara att för dem är det något nytt att planera i arbetslag. Enligt traditionen så har läraryrket varit ett ensamt yrke där man arbetade ensam med sin egen klass (jmf Lindborg & Nilsson, 1997). Det tar tid att komma in i det nya sättet att tänka. Därför anser vi att för att det ska bli bättre måste fritidspedagogerna själva säga ifrån. Om de inte gör det kan ju inte lärarna veta att de inte är nöjda.

Skolverket har i sin utredning som blev klar 2002 utrett hur läget är i skolan idag. Utredningen visar på att fritidspedagogerna har svårt att göra sig hörda i skolan idag. Deras arbete består mer och mer av att vara i klasserna under skoltiden (Skolverket, 2003).

Arbetsfördelningen beror på vilken kompetens och intresse som pedagogen har. Genom att de har intresse inom ett ämne kan de gå in och ha lektioner i det ämnet. Ett annat sätt att benämna vad fritidspedagogen gör i skolan, är att säga att de gör sådant som de även skulle kunna göra utanför skolan (Läraryrket, 2002).

Söderlund (2000) vill med sin avhandling ”*Barn i skola och fritidshem - en studie kring samverkan*” ta reda på om det finns olika sätt att samarbeta mellan lärare och fritidspedagogen. I avhandlingen står det att i dagens skolor finns det olika möjligheter för lärare och fritidspedagoger att arbeta tillsammans på. Hon har gjort en enkätundersökning som hon har lämnat ut till låg- och mellanstadieskolor i Stockholm, hon ville med dessa enkäter undersöka hur samarbetet mellan skola och fritidshem var utformat. En del av frågorna handlade om hur arbetslaget fungerar mellan fritidspedagoger och lärare. Det hon kom fram till var att fritidspedagogens arbetsuppgifter huvudsakligen bestod av att medverka i utflykter.

Söderlund (2000) kom fram till att samarbetet mellan fritidspedagoger och lärare inte är en helt enkel sak att få att fungera. För det mesta är det fritidspedagogerna som driver att samarbetet ska fungera, medan det är lärarna som sätter gränser och villkor på hur upplägget ska se ut i skolan. Det finns svårigheter i hur ett samarbete ska fungera mellan lärare och fritidspedagogen. Problemet är att fritidspedagogen har två olika verksamheter skola och fritids, medan lärarnas oro kan vara övergången från arbeta ensam till arbetslag. Vi kan inte annat än hålla med om lärarna känner en oro för att nu arbeta i arbetslag. Fritidspedagogerna däremot har som tradition i deras korta historia att samarbeta med andra fritidspedagoger. De är vana att kompromissa och tillsammans komma fram till ett beslut. Lärarna har inte det med sig på samma sätt. Därför känner de nog ett hot när någon kommer in och ska jobba i ”min” klass.

I ”*Fritidspedagogerna och skolans utveckling*” (Läraryrket, 2002) kan man läsa om hur man får samarbetet mellan lärare och fritidspedagoger att fungera. Det gör det om alla tillsammans får var med och besluta om det arbete som de ska göra, samt att man tillsammans fördelar arbetet och de uppgifter som ska utföras.

När fritidspedagogerna arbetar i skolan så lyder de under de styrdokument som gäller i skolan, vilket innebär att de lyder under skollagen och Lpo 94. I styrdokumenterna står det

aldrig uttryckligen om vilka arbetsuppgifter som fritidspedagogen har. Det enda som går att få fram som handlar om fritidspedagogernas arbetsuppgifter, är de som gäller för skolan och skolpersonal.

När det gäller hur man ska tolka läroplanen och vilka arbetsuppgifter som fritidspedagogen ska ha i skolan är det ju en tolkningsfråga. Eftersom alla som nu läser på lärarutbildningen läser till lärare.

De saker som de bl.a. har till uppgift är att arbeta med människors lika värde, värna om miljön, se till så att eleverna deltar i samhällslivet, jämställdhet och att bekämpa rasism. Fritidspedagogerna skall under den tid på dagen som de arbetar i skolan se till att;

Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dess former balanseras och blir till en helhet. Skolan skall främja elevernas harmoniska utveckling (Lpo 94, 2001, s 22)

Fritidspedagogerna skall även se till att deras undervisning är individanpassad och att den skall utgå från de erfarenheter som eleverna har. De skall även få eleverna till att skapa en lust att fortsätta inhämta kunskap (Lpo 94, 2001).

Genom att läsa Calanders (1999) avhandling så får man en större förståelse för hur både synen på fritidspedagoger och deras arbetsuppgifter har förändrats. För idag ser man fritidspedagogen som en länk mellan den teoretiska skolundervisningen och hur man på bästa sätt utövar det praktiskt. Den kunskap som detta yrke bär med sig anser därför Calander komma till sin rätt i de så kallade praktiska - estetiska ämnena. De sociala arbetsuppgifterna, som att genomföra fritidsaktiviteter och arbeta med elevvård som de tidigare, hade har idag istället förändrats och blivit mer lik den roll som en lärare har, att undervisa (Calander, 1999).

Det fackliga förbundet för fritidspedagoger skriver att det som fritidspedagogerna arbetar med i skolan är följande saker;

- Praktiskt arbete i olika ämnen
- Skapande

- Upplevelse
- Etiska samtal
- Kamratsamtal
- Konfliktlösning
- Att vara ute
- Bada, gymnastik
- Klättra och fysiska aktiviteter (Läraryrket, 2002, s 14).

Läraryrket har genom samtal med fritidspedagoger kommit fram till att det fritidspedagogerna vill arbeta med är individer, grupper och att lära ut praktiska saker. Området som de anser vara viktigaste är det som vi idag kallar värdegrunden. Alltså att arbeta med konfliktlösning, relationer, mobbingfrågor och gruppstärkande övningar. (Läraryrket, 2002).

Efter att ha läst läraryrket skrift och jämfört den med Calander kommer vi fram till att det är fritidspedagogerna gör och det de vill göra inte skiljer sig speciellt mycket. Om de nu jobbar med följande saker så innebär det även att Calander (1999) har fel när han påstår att fritidspedagoger till största delen arbetar med att vara hjälplärare. Calander har i sin avhandling suttit med vid två stycken arbetslag, en på vardera skola för att se vad som sker i mötet mellan lärare och fritidspedagoger.

Författarna Lindborg & Nilsson (1997) tar också upp i sin bok att det är lärare och fritidspedagoger som oftast planerar tillsammans, när de ska genomföra temaarbete och då kan det bli så att läraren tar det teoretiska och fritidspedagogen håller i det praktiska. Vår erfarenhet säger att detta även kan hända när det är två stycken lärare eller två stycken fritidspedagoger som skall planera tillsammans. Det beror helt enkelt på de olika individernas intressen och kunskap.

Vad fritidspedagogen gör i skolan går att läsa om i "Fritidspedagogen möter skolan - en vidgad yrkesroll" (Lindborg & Nilsson, 1997), i den står det om att fritidspedagogerna idag huvudsakligen arbetar med;

Att tillgodose barnens behov av lek, rörelse, skapande, praktiskt arbete samt att svara för helhetssyn på barns behov och utveckling och barns trygghet samt att finnas till som vuxen för barnen (Lindborg & Nilsson 1997, s 45).

2.4 Sammanfattning av tidigare forskning i ämnet

Efter att ha läst och bearbetat den litteratur som vi har hittat som finns om fritidspedagogyrket och deras arbetsuppgifter i skolan vet vi att det är ett relativt nytt yrke och att det har skett många förändringar inom det. En av de största förändringar är att de har flyttat in i skolan, både när det gäller lokaler men också att fritidspedagogerna nu arbetar i skolan tillsammans med lärare. Många är positiva till att detta har skett, men det finns naturligtvis många som tycker tvärtom. Eftersom fritidspedagogerna inte längre arbetar med det som de är utbildade för, det vill säga att vara fritidens pedagog. Genom att de nu arbetar i skolan har deras yrke och arbetsuppgifter blivit splittrade eftersom de halva dagen befinner sig i skolan och den kultur som finns där, för att sedan på eftermiddagarna arbeta med andra uppgifter.

Det har visat sig att fritidspedagogerna ansvarar för de mer praktiska ämnena som idrott, slöjd, bild och musik, medan lärarna har de mer teoretiska ämnena. Lärarförbundet (2002) som är fritidspedagogernas fackliga organisation menar också att fritidspedagogerna idag arbetar till största del med saker som handlar om praktiskt och skapande arbete. De arbetar även med det som idag kallas för social träning, med det menas att de arbetar med kamratsamtal, konfliktlösning samt samtal om etiska frågor.

Vi vet att det är fritidspedagogerna idag som tvingas förändra sitt yrke genom att de nu ska samarbeta med lärare. För fritidspedagogerna var detta ingen stor förändring eftersom de alltid har samarbetat med andra. Den stora förändringen är att de nu skall samarbeta med dem som har en längre och starkare tradition bakom sig, som gör att samarbetet försvåras. Detta gör att fritidspedagogernas arbetsuppgifter i skolan formas av lärarna.

Med denna bakgrund framstår det som intressant att se hur intåget i skolan blev, ser det fortfarande likadant ut som Calander (1999) beskrev det? Med tanke på att hans material är snart tio år gammalt, eller har det skett en förändring?

3. Problemprecisering

Våra frågor formulerar vi som följande;

Vilka arbetsuppgifter har fritidspedagogerna i skolan?

Är det fortfarande så fem år senare, att fritidspedagogerna fortfarande är hjälplärare?

Inom ramen för detta arbete finns det ingen möjlighet att upprepa Calanders omfattande studie. Vi vill dock göra några nedslag i fritidspedagogers arbete i skolan idag. Inför detta behöver vi göra några metodologiska överväganden.

4. Teoretiskt perspektiv och metodologiska överväganden

Vårt teoretiska perspektiv har vi valt utifrån det att de arbeten som uppstår och utförs på skolan görs det utifrån kontexten. De arbetsuppgifter som uppstår, uppkommer genom specifika situationer, eftersom arbetsuppgifterna inte är bestämda sedan tidigare utan de växer fram ur den diskursiva praktiken samt ur det sociala samspelet (Säljö, 2003). Utifrån detta valde vi att använda oss av det sociokulturella perspektivet som innebär att lärande sker i samband med kommunikation och samspel med andra människor (Säljö, 2003).

Vi behöver ett material som vi kan använda oss av för att uttala oss om vad fritidspedagoger kan utföra för arbete och arbetsuppgifter. Vad är då deras arbete och arbetsuppgifter? Hur kan de komma till uttryck? Vi ser två möjligheter, det ena är arbetet så som det utförs i vardagens flöde av aktivitet (Säljö, 2003). Det andra är så som man pratar om det. Diskussionen om arbetet kan äga rum under pågående arbete, t.ex. på planeringsmöten, vilket också Calander (1999) bl.a. studerade. Diskussionen kan också skapas genom att man intervjuar fritidspedagoger, lärare eller skolledare om fritidspedagogernas arbete. Vi ser dock risken att vi vid intervjuer får dels en bild av vad man tycker fritidspedagoger ska göra eller en bild av tydliga väl avgränsade arbetsuppgifter. Men vi är inte endast intresserade av sådana uppgifter eller t.ex. lektioner som man utför, utan vi menar även uppgifter som man gör oplanerade tex. lösa en konflikt och den tid och energi som läggs ner på att planera och strukturera en lektion eller en

uppgift som eleverna skall genomföra. Kanske görs en del arbete i det "tysta" t.ex. att arbeta med gruppstärkande övningar. Så det material som vi behövde ha med oss efter att ha gjort vår undersökning var ett detaljerat material som gav en detaljerad bild av vilka arbetsuppgifter som de har i skolan. Att fånga fritidspedagogernas arbete på det sätt vi önskade skedde bäst med hjälp av observationer i kombination med intervjuer.

Vi bestämde oss för att göra två fallstudier dvs. studera två stycken fritidspedagoger som arbetar i skolans verksamhet. Vi fick tag på dem genom våra VFU-platser.

4.1 De kvalitativa metoderna

Vi skulle således genomföra observationer. Observationer fungerar utmärkt när man är intresserad av att fånga kvaliteter, d.v.s. svara på frågor om vad och hur. De kvantitativa metoderna kännetecknas av att man vill svara på frågor som hur ofta? Hur kvalitativa metoderna är användbara för forskningsfrågor som handlar om hur ofta? Hur mycket? Vilken grad av samband? etc. (Holme & Solvang, 1997). Vi var dock ute efter kvaliteter, att kunna beskriva exempel på fritidspedagogers arbete i skolan.

När man använder sig av de kvalitativa metoderna så kan man ibland vilja undersöka saker inifrån, det vill säga att man utgår ifrån den observerade personens egna utgångspunkter (Carlsson, 1991). Detta gäller dock inte vår undersökning, eftersom vi inte utgår från deras egna uppfattningar av vad de gör, utan istället utgår vi från vår fråga vilka arbetsuppgifter som de har under skoltiden och vad vi faktiskt kan se att de gör. Med våra observationer vill vi undersöka vilka arbetsuppgifter som fritidspedagogen utför under skoltiden och inte vilka arbetsuppgifter som de har.

Kvalitativa studier är nödvändiga för sådant som är vagt, mångtydligt, subjektivt som upplevelser, känslor som inte kan mätas direkt.....de kan dock förmedlas genom språk och handlingar (Wallén, 1996, s 73).

Det typiska med de kvalitativa metoderna är att observatören använder sig av de egna beskrivningar när det gäller t.ex. händelseförlopp, reaktioner och handlingar. För den som

observerar gäller det att på ett så korrekt sätt som möjligt återge och tolka det som den har sett (Carlsson, 1991).

De kvalitativa intervjuerna handlar om fria och utforskande djupintervjuer. En del menar också att dessa intervjuer går att jämför med ett samtal, skillnaden är dock att det finns ett mål med det syftet (Carlsson, 1991). Anledningen till att vi inte valde att använda den beror på att genom ett samtal kan det lätt hända att de som samtalar glömmer bort att prata om en del saker och det innebär att viktiga saker aldrig kommer upp till ytan. Även om den som intervjuar har ett mål och syfte kan den som den intervjuar byta ämne eller inte vill att vissa saker ska lyftas fram. Om man använder intervjuer som metod så innebär det att de egna känslorna och upplevelserna påverkar både de frågor som personen i fråga väljer att använda sig av, men även tolkningen av svar påverkas (Wallén, 1996).

Dokumentstudier innebär att man undersöker dokument av olika slag. Dokumenten kan antingen vara skriftliga eller så kan det vara ljudband som analyseras (Carlsson, 1991). Den här metoden föll genast bort i vårt val av metod eftersom vi ansåg att vi inte kunde få fram vad fritidspedagogen har för arbetsuppgifter under skoltiden genom att analyserar olika dokument eller ljudband.

Deltagande observationer innebär att observatören samlar in sitt material genom att observera, intervjuar och samtala (Carlsson, 1991).

...målet med den deltagande observationen är att inifrån , dvs. genom att på olika sätt delta i gruppens inre liv, upptäcka och avtäckta de normer, värderingar, tolknings- och kommunikationsmönster som är typiska, genomsyrar eller styr tillvaron för medlemmarna. Syftet är att försöka se verkligheten som de sociala aktörerna själva ser den, vilket kräver att forskaren så långt som möjligt låter sig införas i den värld som han/hon studerar (Svensson & Starrin, 1996, 12ff).

Inom de kvalitativa metoderna är deltagande observationer den som är mest känd och den som används mest. Anledningen till att den är så populär är att, genom den här metoden så får forskaren en djupgående bild på det man undersöker (Bryman, 1997).

När man ska använda sig av deltagande observationer så gäller det att bestämma graden av deltagande. För innan man börjar med sina observationer är det viktigt att observatörerna bestämmer hur mycket de själva ska delta. Deltagande graden kan skilja mellan att den som observerar väljer att på ett endast marginellt sätt delta eller att den som observerar blir en medlem av den grupp som observeras (Svensson & Starrin, 1996). Det finns dock saker som påverkar hur stor graden av deltagande blir. De som påverkar är hur mycket den grupp som observeras släpper in observatören (Svensson & Starrin, 1996).

Det finns en problematik med deltagande observationer, problemet är att det är i princip omöjligt att för en annan person att observera just den situationen en gång till.

All observation, all varselbildning är selektiv och det en människa observerar i en viss situation är inte detsamma som vad någon annan observerar och varseblir (Carlsson. 1991, s 45).

Vi valde således den kvalitativa metoden och just observationer av flera skäl. Om vi hade valt att intervjua så anser vi att vi inte hade fått fram vad de verkligen har för arbetsuppgifter. Om vi hade intervjuat hade vi fått fram en mängd generaliseringar som t.ex. att det arbetar med barns sociala utveckling och det var inte det vi var ute efter. Om vi hade valt att göra enkäter där de hade fått kryssa för de arbetsuppgifter som de gör under en dag eller en vecka hade vi kanske inte fått fram vilka arbetsuppgifter som de verkligen gör. Utan då hade vi redan skapat kvaliteterna, d.v.s. bestämt vilka arbetsuppgifter de gör. Det vi ville ha reda på var vad de gjorde på detaljnivå, vi ville ha konkreta exempel på vad de gjorde och det fick vi bäst reda på genom observationer. Det vi ville med våra observationer och det som är en av anledningarna till varför vi valde just observation som vår metod är det att vi ville se det med egna ögon. Människor har svårt att minnas vad de gör på detaljnivå och genom att de inte minns allt skulle inte allt komma fram. Observationer var då den enda metoden som vi fick möjlighet till att själva få se det.

Vi valde att observera två fritidspedagoger under den tiden som de arbetade i skolan. De arbetar på två olika skolor. Det innebär att vi har ett relativt litet material. Vi kan uttala oss om vad just de fritidspedagogerna gör. Men vi vet inte om det är uttömmande och vi vet inte hur vanligt förekommande olika typer av aktiviteter är.

Observationerna kan ha påverkats av att vi båda är bekanta med de skolor som vi observerade på. En av oss känner till alla barnen förutom de nya sexåringarna, detta beror på att den ena har arbetat där till och från under sin utbildning. Den andra har på sin observationsskola arbetat där under somrarna.

Vi anser dock att det har påverkats positivt genom att vi under våra observationer kunnat sitta i klassrummet utan att barnen störts eller påverkats av att vi var där. Genom att de känner sig trygga med oss så blir det inte en konstig situation. Fritidspedagogerna som vi tillfrågade om de ville vara med i vår undersökning, reagerade positivt. Det gjorde även de lärare som blev inblandade genom att de arbetade tillsammans med fritidspedagogerna. Vi kände att vi fick en god kontakt med dem och detta var viktigt för oss genom att de tvingades ha oss springande efter dem under den tiden som vi observerade dem.

Informationen som vi fick genom våra observationer antecknades under tiden som vi gjorde observationerna. När hela observationen var gjord satte vi oss sedan ner tillsammans och analyserade för att sedan skriva ner den informationen som vi fått.

4.2 Etiska övervägande

Innan vi inledde våra observationer gjorde vi några etiska övervägande. Vi valde att inte informera föräldrar om att vi skulle observera i klassen. Anledningen till att vi inte gjorde det är att vi inte skulle blanda in barnen och att vi inte lade någon vikt på barnens handlingar och agerande under de dagarna som vi befann oss i klassrummet. Det finns heller inte något skrivet i arbetet som kan lämna ut någon av skolorna eller någon elev. Vi har dock tillfrågat och informerat både fritidspedagoger och klasslärarna om syftet och målet med vår undersökning.

5. Tillämpning

Under processens gång har vi gjort olika medvetna val. Ett av dem var den hur stor deltagande grad som vi hade under våra observationer. Vi kände efter den första dagens

observation att vi inte kunde sitta ner utan att hjälpa eleverna när de behövde hjälp. Anledningen till att det var så svårt beror på att vi kände eleverna och de kändes oss. Genom att de såg oss som en del av personalen i skolan och att de kände sig trygga med oss. Att vi var där för att observera blev för svårt för dem att förstå. För när de behövde hjälp ropade de på oss. Vi kände även ett tvång från både oss själva, barnen, lärarens och fritidspedagogens sida att vi skulle gå runt i klassrummet och hjälpa till. Därför gjorde vi det valet att när det var lektioner väntade vi ett tag för att observera vad fritidspedagogen gjorde och när vi kände att vi hade koll på det började vi hjälpa till. Genom detta val ökade vår deltagande grad, men vi var väldigt hårda på att vi inte skulle påverka själva valet av lektioner, fördelningen av dem eller innehållet av de arbetsuppgifter som skulle utföras. Vi anser inte att detta har påverkat själva resultatet av observationerna eftersom den tid som vi hjälpte till i klassrummet befann sig även fritidspedagogerna där. När de lämnade klassrummet gjorde även vi det.

Det val som vi gjorde angående deltagande graden har inte påverkat vare sig vårt syfte eller frågeställning. Orsakerna till att de inte har gjort det är att vi har observerat och analyserat de arbetsuppgifter som fritidspedagogerna har under skoltiden. Vi vill med vårt arbete lyfta fram de arbetsuppgifter som de har under skoltiden och det anser att vi har lyckats lyfta fram.

6. Genomförande av observationerna

Vi valde att göra två stycken observationer. Båda är gjorda på skolor i norra Skåne, de är till och med gjorda i samma kommun. Vi observerade en manlig och kvinnlig fritidspedagog. Det är dock inte de enda som skiljer mellan dem. Fritidspedagog 1 är den kvinnliga och hon är 46 år gammal och har arbetat som fritidspedagog i 25 år. Henne kommer vi fortsättningsvis att kalla för Sara. För närvarande arbetar hon i årskurs tre tillsammans med klassläraren. Inne i skolan var hon fyra dagar i veckan. Fritidspedagog 2 är 27 år och han har endast arbetat ett och ett halvt år. Honom kommer vi i fortsättningsvis att kalla för Oskar. Den tjänst som han har nu innebär att han arbetar två dagar i veckan i skolan och då i en årskurs 1. Vad man också ska ta i beaktande är att Sara arbetar heltid, medan Oskar endast arbetar 75 procent.

Vi har inte tänkt på att hitta personer som har arbetet olika länge eller att det ska vara en kvinna och en man. Utan det har bara blivit så eftersom vi valde skola innan vi valde de personerna som vi skulle observera. Sedan visade de sig slumpmässigt att det blev så.

6.1 Bakgrund till fritidspedagog 1 (Sara)

Den första fritidspedagogen som vi observerade arbetar på en skola där det går det ca 300 elever. Fritidspedagogen jobbar tillsammans med en nyexaminerad lärare i årskurs tre med 24 elever. Sara jobbar tre dagar i veckan i klassen, hon fungerar som ett stöd för läraren, eftersom där är en del elever som behöver extra stöd och en flicka som precis har kommit till Sverige och därför har väldigt lite kunskap i det svenska språket. En dag utöver de tre har som hon arbetar i skolan har hon ansvaret för gruppstärkande övningar med alla elever i årskurs tre.

6.1.1 Observation av fritidspedagog 1 (Sara)

Genom våra observationer vill vi visa hur olika en arbetsdag kan se ut för en fritidspedagog. Vi vill även att den som läser detta skall få en helhetsbild av vad en fritidspedagog gör under den tid som den befinner sig i skolan. När vi visar dessa kopior av våra observationer hoppas vi även att man som läsare ska få en bild av hur ofta aktiviteterna skiftar.

Vi valde att redovisa två stycken dagar när det gäller Sara eftersom dagen som hon arbetar med sina lektioner skiljer sig så mycket från de övriga dagarna då hon befinner sig i klassrummet. De dagarna som hon befinner sig i klassrummet ser i storsätt likadan ut.

7:45 Observationen inleds. Sara börjar dagen med att plocka fram allt material som hon behöver till de olika övningarna som hon skulle genomföra med barnen.

08:00 Släpper in alla treor i klassrummet där hon har upprop. När alla barnen kommit och satt sig i klassrummet talar Sara om var de olika grupperna ska gå, när alla barnen hade kommit till rätta sätter hon i gång sin grupp.

8:20 Genomgång kring samarbetsövningen som grupp 1 skall göra.

8:30 Går runt och hjälper till där det behövs.

- 8:40 Lugnar ner några som har blivit stökiga.
- 8:45 Utvärderar tillsammans med eleverna vad de gjort.
- 8:50 Talar om var grupp 1 skall gå, samt tar emot nästa grupp.
- 8:55 Samma genomgång som tidigare en gång till.
- 9:05 Tar hand om elev som inte vill vara med. Får genom samtal med eleven.
- 9:15 Avslutar övningen samt har utvärderingen.
- 9:20 Uppmanar eleverna att ta fram sin frukt samt ber dem gå ut på rast.
- 9:20 Rast. Går till personalrummet. Under rasten pratar hon med en lärare om en elev som de har problem med. Detta var ett personligt möte för endast de två.
- 10:00 Rasten är slut. Går till klassrummet. Samlar en ny grupp inne i klassrummet.
- 10:05 Samma genomgång för tredje gången.
- 10:15 Tvingas avbryta övningen pga. stökiga pojkar. Samtalar med hela gruppen om detta.
- 10:17 Får igång övningen igen.
- 10:20 Tvingas än en gång avbryta övningen. Samtalar en gång till med pojkarna.
- 10:30 Avslutar övningen
- 10:35 Utvärderar tillsammans med eleverna.
- 10:40 Skickar iväg gruppen till nästa station. Samt tar emot nästa grupp.
- 10:45 Genomgång av övningen
- 10:50 Övningen sätts igång.
- 11:00 Genomgång av en ny övning
- 11:07 Avslutar övningen. Samt har utvärderingen med barnen
- 11:10 Skickar iväg eleverna till matsalen.
- 11:15 En läraren ville samtala med henne om hur det hade gått för hans klass under samarbetsövningarna. De samtalar om hur det hade gått för dem under en stund.
- 11:20 Städar och plockar undan det material som hon använt.
- 11:25 Går till fritidslokalen, klär på sig ytterkläderna.
- 11:30 Fritidpedagogen är rastvakt det här tillfället var hon mycket tillsammans med en nyinflyttad flicka som inte visste vad hon skulle göra på rasten och var hennes kompisar var.
- 11:45 Ingriper i ett bråk som uppkom i matsalskön, detta håll hon på att försöka klara upp tills rastvakten var slut.

- 12:00 Rastvakten är slut. Går till den berörda läraren för att berätta vad som hände i matsalskön. De kommer fram till att läraren skall fortsätta reda ut konflikten efter rasten.
- 12:10 Slut för dagen.

6.1.2 Observation Fritidspedagog 1 (Sara) - dag två

- 9:45 Börjar egentligen kl 10:00, men hon är där tidigare. Går till fritidsbyggnader där hon lämnar av sina saker.
- 9:50 Går hon till personalrummet där hon sätter sig vid några lärare och småpratar med dem.
- 10:00 Släpper in barnen i klassrummet. Går ut för att hämta två barn som inte kommer in när klockan har ringat.
- 10:10 Lektionen som läraren ansvarar för kommer i gång. Fritidspedagogen sätter sig längst bak bredvid en kille som har svårt att sitta stilla och koncentrera sig.
- 10:25 Fritidspedagogen går runt i klassrummet och hjälper en del barn att hitta rätt i kartboken.
- 11:00 Samlar in kartböckerna.
- 11:05 Fritidspedagogen går runt i klassrummet och hjälper barnen.
- 11:20 Lektionen avslutas. Barnen ska äta lunch.
- 11:25 Fritidspedagogen går ner till fritidslokaler där hon tar på sig kläder för att gå ut på rastvakt.
- 11:30 På rasten samtalar hon med en kollega om barnet som hon ansvarar för kontakten med socialen.
- 11:40 Löser en konflikt mellan två flickor som bråkar om ett hopprep.
- 11:50 Fortsätter samtalet med sin kollega igen.
- 12:00 Ringer det in för den klassen hon är i. Under den här timmen har barnen matte. Denna lektion går fritidspedagogen runt i klassrummet och hjälper barnen. Hon säger till en pojke som har svårt att koncentrera sig att sätta sig där ute i korridoren.
- 12:30 Lunch. Hon går bort och sätter sig i fritidslokalen, dit kommer även andra fritidspedagoger och äter sin mat.
- 13:00 Observationen är slut, fritidsverksamheten börjar.

6.2 Bakgrund till fritidspedagog 2 (Oskar)

När det gäller arbetsförhållandena för fritidspedagog 2 så arbetar han i årskurs ett. I den klassen arbetar det en lärare, en barnskötare och en fritidspedagog. Det är läraren som har det huvudsakliga ansvaret och hon har klassen alla dagar i veckan. Barnskötaren är ansvarig för de timmar som handlar om fritidsverksamheten. Under dessa timmar går halva klassen iväg och har t.ex. massage, syr eller bara har fri lek. Detta har eleverna 80 minuter i veckan. Oskar är ansvarig för de extra timmar den här klassen har fått eftersom de har en pojke i klassen som har rätt till extra stöd. I princip består han anställning i skolan av att han är assistent. Två dagar i veckan går han in i klassen och är ett extra stöd till klassen.

6.2.1 Observation av fritidspedagog 2 (Oskar)

Som det tidigare är beskrivet så befinner sig den här fritidspedagogen i skolan två dagar i veckan. Den andra dagen skiljer inte så mycket från den första. Det som skiljer är att under det första lektionspasset får han själv ta hand om halva klassen och de räknar matte.

Läraren är dock den som har planerat vad de ska göra han ansvarar endast för halva klassen. Efter den lektionen går han ner till maten och äter med dem, under den tiden som de befinner sig i matsalen får han säga till många elever. Efter det har han rastvakt och under den rasten får han sätt igång några att leka en lek. Samt lösa konflikter som uppstår. När rastvakten är slut har han själv rast, under den berättar han för läraren vad som skall ske på nästa lektion. På lektionen beger sig klassen ut för att prata om vägmärken. När de kommer tillbaka är dagen slut för eleverna, medan han går vidare till nästa verksamhet.

- 07:45 Observationen inleds. Berättar för fritidsbarnen att det är dags att gå ut.
- 07:50 Klär på sig för att gå ut och vakta barnen på rasten innan skolan börjar
- 08:00 Tar hand om ett barn som inte vill lämna sin mamma. Försöker få barnet att leka med sina vänner.
- 08:03 Löser en konflikt mellan några pojkar och flickor.
- 08:05 Det ringer in, men han stannar ute en stund för att se till att alla kommer in.
- 08:10 Sätter sig ner för att dricka kaffe en stund. Samtalar med mig om hans arbetssituation.

- 08:40 Planerar inför dagens tema. Söker efter böcker med flaggor i. Bläddrar i dem för att bestämma vilken som han ska använda.
- 08:55 Kopierar
- 09:00 Diskuterar med en lärare om idrottssituationen för en annan klass.
- 09:20 Rast - berättar för klassläraren vad han ska göra. De diskuterar även vad de anser om att erbjuda två elever i klassen fritidsplats. För att de ska få flera vänner.
- 09:45 Lektionen inleds – läraren se till att alla kommer in och sätter sig på sin plats.
- 09:55 Fritidspedagogen inleder sin lektion med att berätta och svara på elevernas frågor om FN och FN-dagen. Huvuddelen av det han berättar handlar om barnens lag.
- 10:05 Berättar om den uppgiften som de har. Att klippa ut och måla fredsduvan. Samt att måla flaggor och andra blad som de kan göra när de är klara.
- 10:10 Går runt och hjälper de elever som behöver hjälp. Uppmanar några att börja arbeta. Löser konflikter som handlar om att dela på färgpennorna.
- 10:25 Försöker få eleverna att ställa upp stolarna och går ut ställa upp sig i matledet.
- 10:35 Planerar, skriver en överskrift till en plansch.
- 10:45 Klistrar texter på en plansch. Sätter upp den på väggen.
- 11:00 Äter lunch
- 11:15 Sätter sig i lärarrummet och diskuterar med de övriga lärarna.
- 11:45 Lektionen inleds igen. Ser till att alla har kommit in.
- 11:55 Fortsätter att hjälpa dem som behöver det. Sätter upp flaggorna och duvorna som de har gjort. Berättar för dem som är klara vad de ska göra sen.
- 12:35 Uppmanar dem att de ska börjar plocka undan och sätta sig på sin plats.
- 12:40 Läraren avslutar dagen.
- 12:45 Observationen avslutas för dagen. Fritidsverksamheten inleds.

7. Reslutat

Vi valde att dela upp vårt reslutat i olika kategorier, detta för att förtydliga deras arbetsuppgifter. De olika kategorierna har vi kommit fram till genom att använda oss av dels av vad den tidigare forskning säger, som när Calander (1999) skriver om hjälplärare, men vi har även använt oss av det både lärarförbundet och den tidigare forskningen säger

om att fritidspedagogerna skall arbeta med värdegrunden. Till den kategorin valde vi att använda oss av en rubrik som vi genom våra kontakter med fritidspedagoger hört dem själva använda som en benämning för vad de arbetar med. De olika arbetsuppgifterna delade vi upp i de olika kategorierna genom att först skriva upp alla arbetsuppgifter. Därefter placerade vi dem i de kategorier som de tillhörde mest till. För en del av de uppgifter som de hade kunde placeras i på två ställen. Ett exempel på detta är att de under den tiden som de hade lektioner fick de säga till fler elever när det gäller sociala saker som att de ska vänta på sin tur. Detta bestämde vi oss för att de tillhör social träning eftersom det är en del av den sociala utvecklingen att lära sig vänta på sin tur.

Det finns även saker som har fallit emellan dessa kategorier eftersom de inte tillhörde eller kunde placeras under några av de kategorier som vi valde oss för att ha. Ett exempel på något som inte har kommit med är alla de förflyttningar som de gjorde under den tiden som de arbetade i skolan. Alla de uppmaningar som fritidspedagogerna gjorde under en dag har vi inte heller placerat in någon kategori. Beroende på att detta skedde hela tiden och det var för det mesta om saker som eleverna skulle komma ihåg t.ex. att ta med sig gymmapåsen. Vi ansåg dem därför inte passa in i någon kategori.

7.1 Hjälp lärare

De gånger som vi anser att fritidspedagogerna har varit hjälp lärare är:

- När de har varit med på lektionstimmar och idrottstimmar utan att de själva har planerat en lektion.
- Ansvarar för en liten grupp utan att de själva har planerat lektionen. Själva planeringen har de ansvariga lärarna gjort.
- Hjälpt till med att plocka ihop böcker.
- Hjälpt elever med förklaringar om vad de ska göra.
- Hjälpt eleverna med uppgifterna som de har arbetat med.
- Uppmanat eleverna att göra det som de ska genom att prata med dem, hota dem med att sitta inne på rasten, att det inte får vara med på de roliga som klassens timme sen eller att de får ta hem och göra det de inte har gjort.

- De har även satt sig hos elever som har svårt med koncentrationen. Genom att de har suttit bredvid dem, har de bättre kunnat koncentrera sig.
- Släpper in eleverna i klassrummet, samt hämtar in elever som inte kommit in från rasten.

Under observationerna var fritidspedagogen hjälplärare vid tio tillfällen i veckan. Ett tillfälle räknar vi som 40 minuter, som är en lektion.

Den här kategorin valde vi för att vi ville visa att det Calander (1999) skrev i avhandling om att fritidspedagogerna hade gått från att vara fritidens pedagog till hjälplärare. Fortfarande flera år senare stämmer det han skrev in. För många av de uppgifter som de hade stämmer in på hjälplärare. Vi använder även det namnet hjälplärare som han hade gett dem för att ytterligare förtydliga att den bilden fortfarande stämmer in.

7.2 Social träning

Social träning är ett område som genomsyrar hela skolverksamheten, därför är den svår att begränsa och räkna tillfällen då de utförs. För som vuxen i skolan har man ett ständigt ansvar för att träna eleverna socialt. Det kan t.ex. handla om att ta i hand på morgon, när skolan börjar till att tvingas ingripa och dra isär två elever som slåss. För att sedan reda ut konflikten genom samtal.

De uppgifter som fritidspedagogerna gjorde under den här veckan som vi räknade till den sociala träningen var följande:

- Lösa konflikter - konflikterna löstes genom samtal med de inblandade parterna. Fritidspedagogerna fick genom att som vuxen och en tredje oberoende person medla mellan både elever och elever som bråkade men också mellan lärare och elever som inte kom överens. Detta gjorde de ca fem –sju gånger per dag, vilket innebär att de gjorde ca 35 gånger i veckan.
- Ett sätt att förhindra konflikter vara att se till att alla hade något att göra på rasten. För om de hade något att göra minskade konfliktkerna. Fritidspedagogerna fick hitta på lekar som eleverna kunde göra. Vid en del tillfällen fick de även själva vara med i lekarna.

- Se till att alla hade någon att leka med- Detta gjorde det genom att fråga och iaktta elever som gick själv på rasterna. De uppmanade dessa elever att fråga någon om den fick vara med dem. Ibland kunde de även be andra elever att fråga den ensamma eleven om den ville vara med. Detta skedde vid varje rastvakt och detta gjorde de vid fem olika raster.
- Äta lunch med eleverna. Under den tiden som de själva ska äta skall de samtidigt se till att eleverna äter, att de smakar på allt som är framdukat, att de inte gungar på stolen, dämpar dem när ljudnivån blir för hög, se till att de sitter kvar i matsalen den tiden som de skall vara där och samtalar med eleverna medan de äter om olika saker. Detta gjorde endast en av de två fritidspedagogerna en gång i veckan, men de sker ju kontinuerligt över läsåret.

Vår motivering till att vi valde den här kategorin är att mycket av det en vuxna gör i skolan är social träning, detta gäller även fritidspedagogerna. Vi ville visa detta genom att tydligt stapla upp det som de gör som har med den sociala träningen att göra. För dessa arbetsuppgifter är ofta sådana som sker i det tysta och det är arbetsuppgifter som många inte tänker som en arbetsuppgift. Hur många skulle t.ex. se att äta med barnen som en arbetsuppgift? Genom att lyfta fram det kan vi påvisa att det sker en social träning under den tiden och med det att de har arbetsuppgifter den tiden som de äter. Det är ingen rast för dem att sitta och äta där.

7.3 Ansvar för samverkan med socialförvaltningen

En av fritidspedagogerna har ansvaret för den kontakt som sker mellan skolan och socialen. Det skiljer väldigt mycket i hur mycket tid det tar, beroende på vad som hänt eller om det är möten under veckan. Den vecka som fritidspedagogen observerades lade hon ner tre klocktimmar på de olika arbetsuppgifterna som har med den här kategorin att göra. I det ansvaret ingår följande;

- Ringa och samtala, med den ansvariga hos socialen
- Ta emot samtal samt ringa till förskolan där det finns flera barn som tillhör familjen.
- Samtalar med de andra berörda lärarna om vad som sker med den berörda eleven samt har möten med de berörda lärarna.

- Skriver ner saker som händer, saker som hon har hört och saker som hon har observerat som handlar om eleven. Dessa observationer lämnas sedan till socialen för att vara en del i den utredning som sker.
- Gå på möten hos socialen. Dessa möten handlar om den utredningen som sker mot familjen.

I den här kategorin står endast de arbetsformer som Sara utförde eftersom detta är ett område som är känsligt och att det berörs av tystnadsplikten har inte vi varit med under samtalen och mötena. Därför kan vi inte redovisa exakt vad samtalen handlar om, vi har dock genom samtal med Sara fått en liten del av vad dessa samtal och möten handlar om. Det vi vill vissa med den här kategorin är att det är viktigt och kvalificerat arbete som hon utför.

7.4 Undervisning

När det gäller den här kategorin så hade båda fritidspedagogerna egna teman eller lektioner som de ansvarade och planerade själva. Vad de handlade om och hur barnen fick arbeta inom dessa teman skildes dock kraftigt åt. Själva planeringen av teman/lektionerna såg ungefär desamma ut.

- Hitta material, det gjorde fritidspedagogerna genom att titta på internet, leta i böcker och genom att samtala med kollegor.
- Fundera och bestämma vad som skall göras under temat.
- Kopiera material som de behöver till lektionen
- Plocka fram och ställa inordning innan lektionen.
- Städa och plocka undan efter lektionen.
- Samt genomföra de lektioner som de själva har planerat.

Den här kategorin var inte svår att avgränsa eftersom allt som hade med egen planerade undervisning att göra. Vi hade dock en problematik med denna kategori eftersom Sara under sina lektioner hade arbete som rörde social träningen. Medan Oskar hade lektioner som handlade om olika saker eftersom han under ett tema, pratade om FN och ett annat om trafiken. Vi ville dock visa med denna kategori att oavsett vad man har för lektioner är för-

och efterarbetet i stort sett detsamma. Vad vi ville få fram vara att de hade lektioner som de planerade och genomförde själva, vad lektionerna handlade om spelar en mindre roll.

Genom våra observationer har vi kommit fram till att de fritidspedagoger som vi har observerat är anställda som ett extra stöd till läraren, vilket innebar att de tills största delen finns till som ett stöd för lärarna och eleverna. Ingen av dem hade ansvaret för en elev, utan att de skulle finnas till för hela klassen. I de båda klasserna fanns det dock barn som hade svårigheter som gjorde att de hade behov av att det fanns en extra vuxen till hands. Även om deras anställning var av samma orsaker kunde vi ändå se att deras arbetsuppgifter var väldigt olika.

Anledningarna till att de var så olika anser vi beror på hur den person som de arbetade med tog till vara på deras kunskap. Fritidspedagogerna själva tog inte mycket egna initiativ till att få större ansvar och få påverka vad som skedde i klassrummet. Detta är både fritidspedagogernas och lärarnas ansvar. För båda parterna måste bjuda in varandra för att samarbetet ska bli bättre och för att kunna utnyttja varandras kunskap. Genom att samarbetet blir bättre skulle det bli en bättre arbetssituation för alla, men även eleverna skulle må bättre av att de vuxna som finns i klassrummet strävar mot samma mål.

Den största skillnaden mellan de två fritidspedagogernas arbetssituation var den att Oskar ansvarade för egna teman. Där han till största del planerade och genomförde dem själv, detta innebar att han mer liknade en lärare vid de tillfällen som han var inne i klassen. Medan Sara endast fanns med i klassrummet som en vuxen. Den tid som hon fanns inne i klassrummet hade hon inget eget ansvar för något moment. Utan hon gick runt i klassrummet och hjälpte de elever som behövde hjälp. Största delen som Sara befinner sig i skolan innebär för henne en lång väntan på att fritids ska börja. Eftersom hon där har eget ansvar för verksamheten och där får vara med och påverka hennes egna arbetsuppgifter. Vilket det inte fanns någon möjlighet till när hon arbetade med klassläraren. Den kunskap och arbetserfarenhet som hon har kom inte till sin fulla rätt under de dagar som hon befann sig i klassen som hjälplärare.

Genom att analysera de observationer som vi har gjort har vi kommit fram till det finns fler än en förklaring till varför deras arbetsuppgifter skilde så mycket trots att de var anställd som ett extra stöd till läraren både två. Oskar tilläts att ha ett eget ansvar för sina lektioner,

medan Sara inte fick göra det. Så den största orsaken till vilka deras arbetsuppgifter bestod var den ansvariga klassläraren. För det var upp till läraren, hur mycket den ville släppa in fritidspedagogen. Om läraren var villig att släppa vissa timmar fick fritidspedagogen ansvaret för de timmarna, men om läraren inte ville det finns det inget som säger att de gör fel som gör så.

Under våra observationer upptäcktes det att de hade olika arbetsuppgifter under den tid som barnen hade lunch och lunchrast. Oskar åt en av de två dagarna med eleverna och den andra hade han planering medan de var och åt. Hans lunchrast och även de andra rasterna ägnade han till att planera med klassläraren, eftersom de inte hade någon planeringstid tillsammans. Sara däremot åt aldrig med barnen utan hade sin lunchrast samtidigt som alla andra fritidspedagoger. Den var schemalagd senare än alla andras lunch. Den tiden som eleverna hade lunchrast fanns fritidspedagogen ut bland eleverna, ifall något skulle hända. Under den tiden som Sara fanns ute kunde man konstatera att hon gjorde flera arbetsuppgifter. För det första så fanns hon tillhand som vuxen om något skulle hända, när det sen hände något var det hennes uppgift att lösa de konflikter som uppstod. Hon skulle även ansvara för att se till att alla eleverna hade någon att leka med, samt se till att alla hade något att göra. Om de inte hade det skulle hon försöka komma på en lek eller något annat som de kunde syssla med under rasten.

Oskar skulle under den tiden som han själv åt se till att eleverna fick i sig mat. Han skulle även se till att eleverna hade ett ordentligt bordsskick. Samt se till att ingen gick ifrån matsalen. Alla skulle även smaka den mat som serverades. Ansvaret med att se till att det skulle gå rätt till i matsalen delade han med läraren i klassen. De satt vid olika bord och delade där med på uppgiften och ansvaret.

Båda fritidspedagogerna kunde vid olika tillfällen ha ansvaret för en mindre grupp av klassen. Vid dessa tillfällen kunde de själva bestämma hur de ville placera eleverna och styra själva timmen. Vad de skulle göra var dock redan bestämt av klasslärarna. Fritidspedagogerna hade inget att säga till om vad som skulle göras, för det hade lärarna redan bestämt innan.

En dag i veckan arbetade Sara med det som hon själv ansåg vara viktigt. Det som hon gjorde under den här dagen liknade mer det som man många anser att fritidspedagoger

skall arbeta med. Den dagen arbetade hon med gruppstärkande övningar och kompisamtal. Hon hade olika grupper hela dagen och hon gjorde samma övningar med de olika grupperna. Vad som skulle göras och vad hon ville lyfta fram bestämde hon helt själv. Den här dagen var den enda dagen i veckan som hon fick utnyttja sina kunskaper och kompetenser.

8. Diskussion

Efter att ha observerat fritidspedagogerna under en veckas tid kan vi inte annat än hålla med Calander (1999) när han säger att fritidspedagogerna har gått från fritidens lärare till hjälplärare. För under de dagarna som de befann sig i klassrummet handlade det antingen om ren undervisning från fritidspedagogernas sida eller så ansvarade de för en mindre grupp utan att själva planerat vad de skulle göra. Sara agerade ännu mer som en hjälplärare än vad Oskar gjorde eftersom hon inte genomförde några lektioner. Hon befann sig i klassrummet tillsammans med klasslärare och fungerade som ett stöd för klassläraren samt som ett stöd till barnen och deras inläring.. Oskar däremot har tagit ett steg ännu längre mot lärarrollen genom att han själv ansvarade för olika teman.

Genom våra observationer har vi sett att många av de arbetsuppgifter som fritidspedagogerna som vi observerade hade var väsentliga, för det är nödvändigt att det finns fler än en vuxen i klassrummet för eleverna. Det behövs för att all barns behov skall hinnas tillgodose under en dag. Att det finns två stycken vuxna i klassrummet innebär dock inte att en skall se på när den andra gör saker, utan det vi skulle vilja se är att fritidspedagogernas arbetsuppgifter i klassrummet förändras. Är att man på ett bättre sätt använder varandras kunskaper, för att kunna komplettera varandra bättre (Säljö, 2003). För som det är idag sker det inget utbyte av varandras kunskap för de lektioner som fritidspedagogerna hade var inte lärarna inblandade i och tvärtom. Genom att det inte sker något utbyte av varandras kunskap blir det inget helhetsperspektiv på barnens utveckling som var ett av målet när fritidspedagogerna flyttade in i skolan.

När man läser Calander (1999) får man den uppfattningen av att han tycker det är negativt att fritidspedagogerna har blivit hjälplärare. Efter att ha sett hur det blir i klassrummet när det finns två stycken där anser inte vi inte att det är något negativt. Skolan idag behöver

många vuxna, att dessa vuxna är välutbildade är något som är positivt. Genom att personalen i skolan är utbildade för att ta hand om eleverna kan vi få en bättre skola.

Både Calander (1999) och Söderlund (2000) tar upp att samarbete mellan lärare och fritidspedagoger är något som inte är så enkelt att få att fungera och att själva samarbetet mellan lärare och fritidspedagogerna kan bli mycket bättre. Detta håller vi med om för det samarbete som vi såg skulle kunna utvecklas och bli till nått mycket bra. I inget av fallen fanns det något samarbete egentligen. Sara hade planeringstid tillsammans med den ansvariga läraren, men den tiden utnyttjades till att klassläraren redovisade vad som skulle ske framöver. Oskar hade ingen tid att planera tillsammans med klassläraren, utan de fick ta till vara på rasterna. Eftersom det knappt finns någon planeringstid för dem tillsammans går det inte att få ett samarbete där alla parterna är inblandade. Problemet som är att när lärarnas planeringstid börjar, börjar även nästa verksamhet för fritidspedagogerna. Detta är något som måste lösas för att fritidspedagogerna skall få mer betydelsefulla arbetsuppgifter under den tiden som de befinner sig i skolan.

Problemet med att det ska finnas tid till att träffas och planera finns fortfarande kvar trots att Socialstyrelsen (1988) påpekade att det var en förutsättning för att samarbetet mellan lärare och fritidspedagoger skulle fungera redan för 15 år sen. Att det har skett så lite under dessa åren anser vi vara skrämmande. Redan innan flytten in i skolan skedde, var de som gjorde utredningen medveten om att det fanns problem. Lösningen på detta borde ha funnits redan innan flytten skedde.

Istället hade vi önskat att vi skulle få se lite mer att man använde sig av den personalen som finns tillgänglig. Det är ju meningslöst att en sitter ner längst bak i klassrummet en hel lektion. Det spelat ingen roll om det är läraren eller fritidspedagogen som gör detta. Vi hade önskat att det fanns ett mer aktivt samarbete mellan lärare och fritidspedagogen. Varför inte dela upp klassen och arbeta praktiskt med ena halvan, arbete med drama, experiment och teoretiskt med den andra halvan. Vi menar inte att detta skall ske hela tiden, men vid olika tillfällen kan man arbeta så här. Genom att man arbetar både teoretiskt och praktiskt hade det blivit mera engagemang från allas sida.

Calander (1999) har en negativ attityd mot att fritidspedagogerna har blivit hjälplärare och vi håller med om att som det såg ut där vi observerade är något negativt. Genom att

utveckla samarbetet kan det bara bli bättre och genom det blir fritidspedagogernas arbetsuppgifter bli mer meningsfulla för dem själva.

En gång i veckan hade Sara ansvar för ett eget område, då arbetade hon med barnen på ett sätt som stärker gruppen och får dem att fungera som en grupp. Det de huvudsakligen gjorde var olika former av samarbetsövningar. Dessa aktiviteter planerade och genomförde hon själv. Sara hade dock ingen planeringstid till den här dagen, utan den fick hon ta från sin fritid eller ta av planeringen från fritids. Vilket i slut ändan drabbar fritidsverksamheten eftersom hon förlorar tid till att planera den. Detta problem tar skolverket upp i sin rapport (2003). I rapporten går det att läsa om att fritidspedagogerna inte hinner med att planera sin egen verksamhet. Vi anser det vara självklart att man har planeringstid när man skall genomföra lektioner. Problemet för hennes del är att hon först befinner sig i skolan och sen på fritids, detta gör att det inte finns någon tid för planering. Det borde dock inte vara något problem att hon går ifrån klassen och har sin planering då.

Den dagen som hon arbetar med elevvård anser vi vara precis det som många författare menar att fritidspedagoger skall arbeta med. Calander (1999) är en av dem som menar att fritidspedagogerna skall arbeta med elevvård, även lärarförbundet (2002) menar att de både vill arbeta med kamratsamtal och andra frågor som rör värdegrunden. Vi håller med om att fritidspedagogerna skall arbeta med frågor och övningar som rör värdegrunden, men det får dock inte bli så att det endast är fritidspedagogerna som arbetar med detta. Utan vi vill framhäva att det är all personal i skolan som har det ansvaret. För det är något som man gör mer eller mindre hela tiden. För under våra observationer kom det fram väldigt tydligt att även mitt i en lektion arbetar man med värdegrunden genom att reder ut och löser de konflikter som uppstår.

Här vill vi starta en diskussion om hur fritidspedagogerna kan användas på bättre sätt än på de två exempel som vi har observerat. Vi vill att de ska arbeta tillsammans med en lärare dock kan man se över vid vilka tillfällen som det behövs vara två stycken. Det finns många tillfällen där fritidspedagogen satt ner längst bak i klassrummet och dessa tillfällen vi vill ska minska. Medan det finns tillfällen som t.ex. idrotten där man behöver vara två eftersom det är en som ska plocka fram saker som man ska använda under idrottslektionen och när de ska byta om befinner sig eleverna i två stycken omklädningsrum. Vilket innebär att man skulle behöva vara två stycken om det händer något i nått av omklädningsrum.

Om fritidspedagoger och lärare tillsammans skulle föra en diskussion om vilka tillfällen som de känner att de behöver vara två stycken tror vi att det skulle bli både meningsfullare arbetsuppgifter och bättre samarbete mellan dem. Genom att de blir med flexibla kan de lättare hitta lösningar som fungerar för dem båda. De lösningar som de hittar innebär att de kan vara ett stöd för varandra.

Calander (1999) är den som använder ordet hjälplärare i sin avhandling och som vi tidigare har påpekat är han inte speciellt positiv till att fritidspedagogerna har blivit det. Vi tycker att det är något bra att det finns flera utbildade vuxna i klassrummet och vi anser att själva ordet hjälplärare har fått en negativ klang, detta då genom att Calander är så negativ till det. För att höja status på fritidspedagogyrket måste ordet hjälplärare försvinna. Det enklaste hade varit att kalla dem för fritidspedagoger. Detta har dock den nya lärarutbildningen satt stopp för genom att alla som läser på lärarutbildningen läser till lärare. Det som skiljer är att de sedan inriktar sig inom olika områden. Därför skulle vi vilja att den tiden som de befinner sig i klassrummet kallas de för resurslärare istället för en hjälplärare.

För att förbereda blivande fritidspedagoger borde lärarutbildningen arbeta mer med att lärare och fritidspedagoger, redan där ska lära sig att samarbeta med varandra. De måste även lära sig att det finns skillnader mellan dessa två yrken och att se att det som någonting bra. Först när de har lärt sig att se dessa skillnader som nånting bra kan samarbetet mellan lärare och fritidspedagoger bli bättre. Lärarutbildningen har kommit en bit på vägen genom att de nu läser tre terminer tillsammans. Under dessa terminer behöver det dock föras diskussioner om vad de olika yrkena är bra på. Både dem som läser till lärare och dem som läser till fritidspedagog behöver bli trygga i sig själva och veta att det här kan jag och detta är mitt yrke bra på. För då försvinner den oro som finns för vem som ska göra vad i skolan. Lärarna känner idag en stor oro för att fritidspedagogerna kommer in i skolan och har ansvaret för de praktiska ämnena. Genom att man redan på lärarutbildningen får lära sig att planera och samarbeta över yrkesgränserna skulle de redan kunna detta när de kommer ut och då skulle i den kamp som finns mellan lärare och fritidspedagoger försvinna. Det finns idag en god idé om att man under en VFU skall göra den tillsammans med andra som inte läser inom samma inriktning. Det skulle dock även behövas att dem som läser till lärare får prova på att göra någon VFU i förskolan eller på fritids och tvärtom. Detta för att öka förståelsen för de olika yrkena.

Eftersom flytten i skolan är en relativt ny förekomst, därför anser vi att den är under utveckling och det kommer att krävas mycket tid innan den har nått sitt mål. Tanken om att samma personal skall se barnen under hela dagen är god och mycket viktig för barnen och personalen i skolan och på fritidshemmen.

8.1 Förslag till fortsatt forskning

Vi anser att det behöver forskas mer kring olika lärare och pedagogers arbete i skolan. Idag sker det en ytterligare en förändring av fritidspedagogyrket genom att de som går ut från utbildningen i år har läst till lärare med inriktning mot fritid och skola. Detta innebär att namnet fritidspedagog försvinner, yrket kommer tror vi dock komma finnas kvar. Därför anser vi att det behöver forskas mer om hur denna förändring kommer att påverka pedagogerna i skolan.

9. Sammanfattning

Vi har kommit fram till att fritidspedagogerna arbetar mycket med att vara ett stöd till den läraren som de arbetar med. Det skiljer sig dock mycket från pedagog till pedagog. För den ena som vi observerade arbetade till största del som hjälplärare, med den andra hade tagit ett till kliv och blivit ännu mer en lärare.

Även om vi har kommit fram till att de arbetar mycket som hjälplärare, så anser inte vi det vara något fel eftersom det behövs många vuxna i skolan och om dessa vuxna nu är välutbildade är det något positivt.

Genom att utveckla samarbetet mellan lärare och fritidspedagoger anser vi att fritidspedagogernas arbetsuppgifter skulle utvecklas och arbetssituationen skulle bli bättre. För att det skall bli bättre måste de som arbetar tillsammans i en klass få tid till att tillsammans sitta ner och diskutera vad de skall göra och vilka mål de har. Så att alla strävar mot samma mål. Detta kan endast uppnås om de har planeringstid tillsammans. Tiden till detta måste tas från något och vi är medvetna om att det är problem var tiden

skall plockas ifrån eftersom när lärarens planeringstid börjar, startar den andra verksamheten för fritidspedagogerna. Detta är dock ett problem som måste lösas.

Förändringen som skedde när fritidspedagogerna flyttade in i skolan är en del av utveckling som kommer att ta tid för alla inblandade parterna i skolan. Vi hoppas dock att det kommer att bli bra, för tanken att man skall se barnens utveckling under hela dagen är god och meningsfull.

Källförteckning

Bryman, A. (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Studentlitteratur; Lund

Calander, F. (1999). *Från fritidens pedagog till hjälplärare- fritidspedagogers och lärares yrkesrelation i integrerade arbetslag*. Stockholm

Carlsson, B. (1991). *Kvalitativa forskningsmetoder*. Gummenssons Tryckeri AB; Falköping

Holme, I. & Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur; Lund

Linborg, M. & Nilsson, V. (1997). *Fritidspedagogen möter skolan- en vidgad yrkesroll*. Malmö

Läraryrket. (2002). *Fritidspedagogerna och skolans utveckling*. Elanders Gummessons; Falköping

Säljö, R. (2003). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. ScandBook AB; Smedjebacken

Skolverket. (2001). *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet 94*. Tryckindustrin Information; Solna

Skolverket. (2003). *Lägesbedömning barnomsorg, skola, vuxenutbildning (Rapport 225)*. db grafiska; Örebro

Socialstyrelsen. (1988) *Pedagogiskt program för fritidshem 1988:7*. Modin – Tryck; Stockholm

Svensson, P-G. & Starrin, B. (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Studentlitteratur; Lund

Söderlund, A. (2000). *Barn i skola och fritidshem- en studie kring samverkan*. Graphic Systems; Göteborg

Torstenson – Ed, T. & Johansson, I. (2000). *I Fritidshemmet i forskning och förändring*. Lenanders Tryckeri AB; Kalmar

Trost, J. (2001). *Enkätboken*. Studentlitteratur; Lund

Wallén, G. (1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Studentlitteratur; Lund